

Pojęcie przedsiębiorcy

1. Pojęcie przedsiębiorcy w systemie prawa

1.1. Zagadnienia ogólne

Pojęcie przedsiębiorcy jest obecnie zdefiniowane w systemie prawa polskiego w kilku różnych aktach prawnych. Jednak zakres obowiązywania każdej z tych definicji jest w każdym wypadku ograniczony przedmiotowo. Wydaje się także, że różnice istniejące pomiędzy aktami zawierającymi definicje przedsiębiorcy uprawniają do wskazania wątpliwości co do istnienia jednolitych kryteriów odróżniających przedsiębiorców od innych podmiotów. W literaturze przyjmuje się natomiast istnienie zależności pomiędzy poszczególnymi definicjami, w szczególności w wypadku pojęć, które są zaczerpnięte z innych aktów prawnych¹.

Potrzeba zdefiniowania pojęcia przedsiębiorcy w ustawie o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym wynika z treści dyrektywy, która zawiera taką definicję. W celu prawidłowej implementacji dyrektywy konieczne było zatem wprowadzenie do ustawy definicji, która odpowiadać będzie zakresowi i celowi regulacji. Realizacja tego zadania mogła nastąpić albo przez odesłanie do istniejących definicji przedsiębiorcy, albo przez skonstruowanie nowej definicji. Polski ustawodawca wybrał to drugie rozwiązanie, co należy uznać za prawidłowe, ponieważ treść dyrektywy wskazuje na konieczność objęcia zakresem tej instytucji także podmiotów działających w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy, czego brak w dotychczasowych definicjach funkcjonujących w polskim ustawodawstwie.

Definicja przedsiębiorcy zawarta w niniejszej ustawie różni się w znaczący sposób od zbliżonych definicji obowiązujących między innymi na gruncie kodeksu cywilnego czy ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

¹ Jako przykład można wskazać definicję przedsiębiorcy w kodeksie cywilnym, który posługuje się pojęciem działalności gospodarczej, choć nie określa kryteriów tej instytucji. W związku z powyższym pomocniczo stosuje się do kodeksowej definicji przedsiębiorcy regulację ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, mimo że ta właśnie ustawa odmiennie definiuje pojęcie przedsiębiorcy, wskazując przede wszystkim na obowiązek rejestracji w odpowiednim rejestrze lub ewidencji. Zob. komentarze do kodeksu cywilnego oraz do ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

Art. 2 pkt 1 u.p.n.r.:

Ilekroć w ustawie jest mowa o: przedsiębiorcy – rozumie się przez to osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które prowadzą działalność gospodarczą lub zawodową, nawet jeżeli działalność ta nie ma charakteru zorganizowanego i ciągłego, a także osoby działające w ich imieniu lub na ich rzecz;

Art. 43¹ k.c.

Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 331 § 1, prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową.

Art. 4 u.s.d.g.

1. Przedsiębiorcą w rozumieniu ustawy jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną – wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą.
2. Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej.

Art. 2 u.s.d.g.

Działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły.

Już na pierwszy rzut oka widać, że definicja z ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym spełnia inne funkcje niż w cytowanych ustawach. W kodeksie cywilnym chodzi o opisanie podmiotu, który stanowi przeciwwagę dla konsumenta, natomiast w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej istotne jest wskazanie na obowiązki rejestracyjne osób prowadzących działalność o charakterze gospodarczym. Stąd również wynikają różne ujęcia przesłanek każdej z definicji. Dla przykładu można przypomnieć, że pojęcie przedsiębiorcy na gruncie kodeksu cywilnego jest zrelatywizowane do okoliczności towarzyszących czynności, której jest on stroną. Innymi słowy, ta sama osoba może występować raz jako przedsiębiorca (np. nabywając sprzęt do celów gospodarczych), a raz jako konsument (np. kupując telewizor do domu). Natomiast w wypadku ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przymiot bycia przedsiębiorcą jest trwały i zależny od celu prowadzonej działalności, czyli działalności gospodarczej.

Aby prawidłowo odczytać sens definicji przedsiębiorcy, należy wziąć pod uwagę treść przepisów całej ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym. Cel ustawy oraz kontekst sformułowań treści przepisów wskazują na to, że pojęcie przedsiębiorcy zostało zdefiniowane w analizowanej ustawie w sposób bliższy zamierzeniom opartym na regulacji kodeksu cywilnego. Należy zauważyć, że istotą ustawy jest dążenie do uchwycenia w ramy prawne zachowania przedsiębiorcy na rynku wobec konsumenta. Z tego punktu widzenia, dla realizacji tej funkcji nie musi mieć znaczenia kwestia ciągłości prowadzonej działalności ani zamiar do-

tyczący zarobkowego charakteru danego i konkretnego wycinka zachowania podmiotu prowadzącego na rynku działalność określaną mianem „praktyka rynkowa”.

Dlatego też w treści przepisu ustawy wyraźnie stwierdzono, że za przedsiębiorcę uważa się także osoby, które prowadzą działalność gospodarczą, nawet jeśli nie ma ona charakteru zorganizowanego lub ciągłego².

1.2. Działalność gospodarcza i zawodowa

Działalność gospodarcza i zawodowa została w literaturze prawniczej opisana w sposób wyczerpujący na podstawie definicji przedsiębiorcy znajdujących się w innych aktach prawnych. W tym miejscu warto jedynie podkreślić, że jedną z najbardziej istotnych cech działalności gospodarczej odróżniających ją od innych rodzajów aktywności jest jej zarobkowy charakter, rozumiany jako dążenie do osiągnięcia gratyfikacji za swoją działalność. Niezależnie od tego, w jakim akcie prawnym znajduje się definicja przedsiębiorcy, w każdym wypadku odwołuje się ona do pojęcia „działalność gospodarcza”. Nie chodzi przy tym o proste odesłanie do stosowania przepisów o działalności gospodarczej znajdujących się w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej. Problem ten najlepiej można zilustrować na podstawie przykładu działalności rolniczej (w tym również prowadzenia działalności agroturystycznej, wynajmu pokoi gościnnych). Na podstawie art. 3 u.s.d.g. nie stosuje się do działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego, a także wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów. Powstaje zatem pytanie, czy tego typu działalność stanowi działalność gospodarczą, a w konsekwencji, czy na gruncie ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym działalność rolnicza determinuje status przedsiębiorcy. Na pytanie to można odpowiedzieć, biorąc pod uwagę zarówno literalne brzmienie przepisów, jak i funkcje obu ustaw. Uważna lektura art. 3 u.s.d.g. prowadzi do wniosku, że osoby prowadzące działalność rolniczą są wyłączone z zakresu stosowania ustawy, a nie z zakresu pojęcia „działalność gospodarcza”. Na gruncie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej nie można zatem stwierdzić, czy działalność rolnicza spełnia przesłanki działalności gospodarczej w rozumieniu tejże ustawy. Wydaje się jednak, że na podstawie założenia o racjonalnej działalności ustawodawcy można zastosować argumentację *a contrario*, opierającą się na twierdzeniu, że skoro ustawodawca wyraźnie wyłączył stosowanie ustawy o działalności rolniczej, to wynika stąd, że bez tego wyłączenia ustawa powinna znaleźć zastosowanie.

Także analiza celów przypisanych ustawie o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym wskazuje, że na gruncie tej ustawy rolnicy powinni być

² Por. także A. Michalak, *Przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom rynkowym. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 52.

uznawani za przedsiębiorców. Prowadzą oni bowiem działalność, która zgodnie z ich zamiarem jest nastawiona na osiągnięcie gratyfikacji, czyli zysku. Biorąc pod uwagę fakt, że w obecnej strukturze działalności rolnej stale powiększa się liczba gospodarstw świadczących usługi agroturystyczne oraz oferujących pokoje gościnne, to należy stwierdzić, że działalność tego typu powinna podlegać kontroli na podstawie przepisów o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym, aby w sposób racjonalny i spójny chronić interesy konsumentów. Z punktu widzenia konsumenta istotne znaczenie ma jakość świadczonych usług (np. polegających na udostępnieniu pokoi gościnnych), zatem konsument powinien podlegać ochronie analogicznej do sytuacji, gdy korzysta z podobnych usług o charakterze hotelowym.

O ile w wypadku ustawy o swobodzie działalności gospodarczej można znaleźć racje przemawiające za wyłączeniem stosowania przepisów do osób prowadzących działalność rolniczą, o tyle trudno te same argumenty przyjąć na gruncie ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym.

Trudniejszy problem jest związany z osobami będącymi właścicielami lokali czynszowych. Zgodnie z dominującym poglądem wyrażanym zarówno przez orzecznictwo sądowe, jak i przez przedstawicieli piśmiennictwa czerpanie korzyści z najmu lokalu nie stanowi przejawu działalności gospodarczej. Czy jednak także na podstawie przepisów ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym teza ta pozostaje aktualna? Odpowiedź na to pytanie przekracza ramy niniejszego opracowania. Wydaje się jednak, że można wskazać racje, które mogłyby przemawiać za objęciem zakresem pojęcia przedsiębiorcy na gruncie ustawy o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym także osób, których działalność polegająca na wynajmowaniu lokali będących ich własnością może być potraktowana jak działalność gospodarcza. Szczególnie w sytuacjach, gdy jest ona prowadzona w sposób permanentny.

1.3. Działalność na rzecz przedsiębiorcy

Wspomniane wyżej różnice dotyczące sposobu definiowania pojęcia przedsiębiorcy na gruncie kodeksu cywilnego i ustawy o swobodzie działalności gospodarczej mają także znaczenie dla interpretacji zakresu definicji przedsiębiorcy, obejmującej osoby prowadzące działalność w jego imieniu lub na jego rzecz. Należy zauważyć, że potrzeba korzystania z pojęcia przedsiębiorcy jest odnoszona do praktyki rynkowej. Stąd kwestia interpretacji wskazanego sformułowania „działalność na rzecz przedsiębiorcy” także winna być odnoszona do praktyk rynkowych. Można postawić tezę, że istota tej regulacji polega na takim rozszerzeniu zakresu podmiotowego, aby konsument, którego dotyka nieuczciwa praktyka rynkowa, miał możliwość rzeczywistego dochodzenia realizacji swoich praw. Przy rozstrzygnięciu o zakresie definicji przedsiębiorcy na podstawie art. 2 pkt 1 omawianej ustawy nie chodzi o nakreślenie modelu statycznego, ale dynamicznego, w pewien sposób

analogicznego do modelu kodeksowej definicji przedsiębiorcy. Wyrażenie „osoby działające w imieniu lub na rzecz przedsiębiorcy” powinno się odnosić do konkretnej praktyki rynkowej, w ramach której oprócz przedsiębiorcy „głównego” biorą udział także inne podmioty (np. przedstawiciel handlowy – agent). W takim wypadku z punktu widzenia konsumenta nie powinno mieć znaczenia, z kim miał on kontakt. Dla konsumenta struktura organizacyjna przedsiębiorcy nie ma znaczenia. Przedsiębiorca jest postrzegany jako konglomerat osób lub podmiotów prowadzących „pod jednym szyldem” określoną działalność, której adresem jest konsument.

Cytowane sformułowanie nie powinno być natomiast interpretowane w oderwaniu od praktyk rynkowych. Jako nieprawidłowe należałoby ocenić próby wykładni opierające się na modelu definicji podobnym jak w wypadku ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Ustawa o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym nie formułuje przesłanek kwalifikowania danego podmiotu jako przedsiębiorcy w sytuacji abstrakcyjnej. Innymi słowy, fakt, że dana osoba wykonała usługę na rzecz przedsiębiorcy, czyli działała na jego rzecz, nie stanowi podstawy do stwierdzenia, że ten wykonawca nabył status przedsiębiorcy w sensie „obiektywnym”. Osoba taka jest jednak traktowana „jak przedsiębiorca”, na rzecz którego działa, w tym znaczeniu, że dla przeciętnego konsumenta nie ma znaczenia, czy daną czynność stanowiącą nieuczciwą praktykę wykonuje samodzielnie przedsiębiorca, czy też jest ona wykonywana przez inną osobę działającą tylko na rzecz tego przedsiębiorcy.